

ВНЕСОК М.М. БЕНАРДОСА В РОЗВИТОК ТЕХНІЧНИХ НАУК: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

У статті проводиться аналіз історіографії визначної постаті в історії науки й техніки другої половини ХІХ ст. – інженера-винахідника М.М. Бенардоса (1842–1905 рр.), автора нового способу з'єднання та роз'єднання металів за допомогою електричного струму – електродугового зварювання, що в подальшому отримав назву способу Бенардоса. Вчений також зробив численні відкриття у сфері електротехніки, транспорту, сільського господарства, військової справи тощо. Всі ці винаходи стали міцним фундаментом для стрімкого розвитку технічного й економічного потенціалу суспільства.

Метою даного дослідження є спроба проаналізувати наукові праці дослідників життєвого та творчого шляху М.М. Бенардоса, а також з'ясувати ступінь наукової розробки проблеми.

З'ясовано, що науковий пошук, приватне життя та винахідницька діяльність М.М. Бенардоса не мають в історіографії повного й об'ємного розкриття. Низка спеціальних досліджень, присвячених даній проблематиці, висвітлюють лише окремі аспекти.

Ключові слова: М.М. Бенардос, історіографія, інженер-винахідник, електродугове зварювання, спосіб Бенардоса, винаходи.

Ґрунтовні наукові дослідження вчених та їх блискучі результати ніколи не залишаються без гідної уваги нащадків. Завдяки таким «першовідкривачам» здійснюється прогрес науки. Перші несміливі й обережні відкриття в історії науки та техніки стають за основу майбутнім винаходам, які заслуговують на Нобелівську премію.

Одним із найвідоміших винахідників-електротехніків другої половини ХІХ ст. був Микола Миколайович Бенардос (1842–1905 рр.), автор нового способу з'єднання та роз'єднання металів за допомогою електричного струму – електродугового зварювання, який сам дослідник назвав «Електрогефест», а в подальшому він отримав назву «Спосіб Бенардоса». Крім цього, відомо більше 200 оригінальних винаходів і проектів вченого в галузях електротехнології, електротехніки, транспорту, сільського господарства, військової справи, медицини, побуту тощо.

Метою статті є аналіз наукових праць дослідників біографії та винахідницької діяльності М.М. Бенардоса, а також спроба з'ясування ступеня наукової розробки проблеми.

Ще за життя М.М. Бенардоса у вітчизняних і зарубіжних виданнях публікуються матеріали про його винаходи, але, на жаль, біографічних відомостей винахідника ці публікації не містили. З цих статей можна було зрозуміти, що ще в 1887 р. французькі, німецькі, американські журнали повідомляли, що саме російський електротехнік винайшов електрозварювання, яке демонстрував у 1881 р.

У першій половині ХХ ст. з'являються перші узагальнюючі праці, в яких обґрунтовується перевага зварювання над клепанням, робиться огляд стану зварювальних технологій в цілому. Історією зварювання в цей період зацікавилися Г.О. Ніколаєв [16], К.К. Хренов [20], В.П. Нікітін [11] та ін.

У 1920 р. А.К. Тімірязєв у «Очерках по истории физики в России» зазначав, що технічні прийоми й досягнення Бенардоса докладно описані в літературі, але ніяких біографічних даних про винахідника, крім того, що він був дворянином, знайти не вдалося [14].

У 1936 р. у журналі «Автогенное дело» К.К. Хреновим була опублікована стаття про винахід М.М. Бенардосом електродугового зварювання, що присвячувалася 50-річчю винайдення електрозварювання в Росії [19].

Більш жваве зацікавлення науковим доробком М.М. Бенардоса розпочинається з 50-х років ХХ ст. У цей період опубліковані наукові праці М. Шателена [23], К. Хренова, В. Нікітіна [12], О. Огієвецького та Л. Радунського [13]. О. Флоринська уклала бібліографію друкованих праць М.М. Бенардоса [18]. Автори цих праць висвітлили його роль у створенні електрозварки та розвитку зварювальної техніки. Деякі неточності та протиріччя, «білі плями» у біографічних свідченнях пояснювались мізерністю документальних даних. Вважалося, що багато матеріалів про проекти та винаходи М.М. Бенардоса згоріло внаслідок пожежі в його маєтку. У вказаних працях були оприлюднені описи лише деяких його винаходів, що на той час зберігалися в ЦДІА СРСР у Ленінграді.

Зокрема, М. Шателен у книзі «Русские электротехники второй половины XIX века» висвітлює видатну роль визначних електротехніків ХІХ ст. у розвитку світової електротехнічної думки. Особливу цінність представляє те, що автор був безпосереднім свідком багатьох наведених ним фактів, винаходів і відкриттів. Вагоме місце у праці вченого посідає постать інженера-винахідника М.М. Бенардоса [23, с. 242-261].

Відомий український дослідник у галузі електрозварювання металів М.М. Матійко писав: «У 1886 році М.М. Бенардосу було видано в Департаменті торгівлі і мануфактур привілей на «спосіб з'єднання і роз'єднання металів безпосередньою дією електричного струму» [9, с. 9].

Короткі відомості про М.М. Бенардоса зустрічаємо у Великій Радянській Енциклопедії за 1970 р.: «У 1882 р. М.М. Бенардос запропонував винайдений ним спосіб з'єднання і роз'єднання металів безпосередньою дією електричного струму (названий ним «Електрогефест»). Запатентував свій винахід у 1885 р. у Німеччині, Франції, Росії, Італії, США, Бельгії та інших країнах» [3, с. 260].

Після того, як у 1976 р. у західних технічних виданнях з'явилася стаття керівника лабораторії зварювання НАСА А. Кунєєва, де повідомлялося про намір відзначити 100-річчя винайдення дугового електрозварювання французьким електротехніком О. Меритеном у 1981 р., процес пошуку достовірних фактів і документів про першість у цій справі вітчизняного інженера-винахідника прискорився.

Встановити істину було справою престижу і першості нашої країни у створенні найважливішої технології сучасності. Тому академік Б.Є. Патон звернувся до фахівців з історії зварювання з проханням прокоментувати цю статтю і дослідити пріоритет саме М.М. Бенардоса в галузі дугового зварювання.

Для цього в середині 70-х років ХХ ст. в Інституті електрозварювання імені Є.О. Патона АН УРСР була створена група науковців (на чолі з кандидатом технічних наук О.М. Корнієнком) щодо дослідження та підготовки до публікації наукових праць видатного вітчизняного винахідника М.М. Бенардоса, що збереглися, та його наукової біографії [2, с. 224].

У 1982 р. в Києві вийшла друком книга «Научно-технические изобретения и проекты. Избранные труды / Бенардос Н.Н.», в якій О.М. Корнієнко та В.В. Будяков систематизували наукові винаходи М.М. Бенардоса та оприлюднили його біографію [10].

Не забули про свого земляка й на малій Батьківщині винахідника – у с. Бенардосівка (нині село Мостове Братського району Миколаївської області). У 1982 р. В. Дідик та С. Фомін публікують книгу «Моя Бенардосівка», в якій наводиться коротка біографія вченого, а також піднімаються питання відсутності меморіального музею М.М. Бенардоса та пам'ятника видатному співвітчизнику на території села [5, с. 33-38].

Книга О.О. Чеканова «Николай Николаевич Бенардос» присвячена життєдіяльності видатного інженера-винахідника – автора високоефективного дугового зварювання металів. У ній показана його цілеспрямована діяльність щодо впровадження прогресивного технологічного процесу електрозварювання в промисловість, розкритий багатогранний талант винахідника, що проявився в різних галузях техніки [21].

Важливий матеріал про розвиток електрозварювання знаходимо у спеціальних збірниках, які присвячені річницям відкриттів, винаходів або іншим подіям. Збірники

низки конференцій містять важливі історичні дані, уточнення про розвиток вітчизняних зварювальних технологій.

У 1984 р. вийшов збірник матеріалів Всесоюзної конференції з електродугового зварювання, присвяченої 100-річчю винаходу електродугового зварювання М.М. Бенардосом, в якому розглянуто історію винаходу й основні етапи розвитку електродугового зварювання, різання, наплавлення металів, а також сучасний стан і перспективи подальшого розвитку цих видів обробки металів. Відзначено великий внесок у розвиток і вдосконалення електродугового зварювання вітчизняних учених і винахідників. Розглянуто питання підготовки кадрів, впровадження нових технологій у низці галузей промисловості й будівництва [15].

В «Энциклопедическом словаре юного техника» за 1987 р. знаходимо інформацію про видання М.М. Бенардосом у 1890 р. каталогу своїх винаходів, а також про найвідоміший із них – Електрогефест і специфіку його роботи [24, с. 324]. Цікавий матеріал стосовно проекту М.М. Бенардоса «Исправление Царь-колокола. Сооружение в городе Москве Всероссийского памятника «Царь-колокольни» зустрічаємо в книзі Т. Бірюкової «Москвичи и москвички: истории старого города» [1].

Дослідження з історії зварювання до середини ХХ ст. стало предметом наукових студій О.М. Корнієнка [6], а у 2009 р. відомим дослідником електрозварювання була захищена докторська дисертація з історії науки та техніки на тему «Становлення та розвиток зварювального виробництва в Україні у світовому контексті (70-ті роки ХІХ ст. – 50-ті роки ХХ ст.)», у якій проаналізовано наукову діяльність учених у галузі зварювального виробництва, серед яких вагоме місце посідає титанічна робота М.М. Бенардоса [7]. Також матеріали й результати даного дослідження використані для створення меморіальних музеїв М.М. Бенардоса в м. Переяславі-Хмельницькому та Лусі (Російська Федерація).

Серед місцевих переяславських науковців слід згадати М.І. Бойка, який в контексті дослідження ковальства на Лівобережній Україні взагалі та на Переяславщині зокрема торкнувся як біографії М.М. Бенардоса, так і меморіалізації його особистості за допомогою тематичних музеїв [2].

Житомирська дослідниця історії науки та техніки О.М. Сукманюк у кандидатській дисертації «Еволюція наукових поглядів на відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням» говорить про те, що винайдений М.М. Бенардосом спосіб з'єднання металів вперше було практично використано у 1881 р. для відновлення деталей, що спрямувало електричне зварювання на шлях промислового впровадження та розвитку. А також доводить, що з часу створення М.М. Бенардосом (1881 р.) електродугового зварювання ця галузь набула стрімкого розвитку [17].

У 2012 р. у журналі Російського науково-технічного товариства енергетиків та електротехніків «Электричество» М.Д. Григор'єв опублікував статтю, присвячену 170-річчю з дня народження М.М. Бенардоса [4]. У ній, окрім біографії інженера-винахідника, автор більш детально описує функціональні властивості та розміри одного з винаходів – колісного пароплава, який, на жаль, не знайшов застосування в тогочасному суспільстві. Також в статті висвітлюються різні перипетії щодо винаходу М.М. Бенардоса під назвою «Електрогефест» та однойменного товариства, заснованого в Санкт-Петербурзі у 1885 р.

Важливим джерелом дослідження заявленої проблематики є спеціальні фахові періодичні видання «Автоматическая сварка», «Сварочное производство», «Технология судостроения», «Технология легких сплавов» та ін., де розкривається історія відкриття і впровадження дугового, плазмового, електронно-променевого та інших видів зварювання, висвітлюються основні напрями пошуку нових матеріалів, зіставляються надбання вітчизняних і зарубіжних учених у галузі зварювальних технологій. У когорті активних дописувачів видань були вчені, винахідники, виробничники. У журналах постійно відзначалися ювілейні дати з наукового життя, публікувалися огляди стану зварювання за кордоном.

Визначні досягнення вітчизняної науки й техніки в галузі зварювання популяризувалися серед громадськості. Цей процес можна прослідкувати на прикладі роботи журналу «Наука і суспільство», де упродовж 1951–1991 рр., за підрахунками Т.В. Логвинюк [8], було надруковано 232 публіцистичних матеріалів відомих учених АН УРСР. Установлено, що найактивніше висвітлювалася тема зварювальних технологій у космосі та під водою в 1961–1971 рр., у період інтенсифікації процесів зварювання, активної фази гонки озброєнь. На сторінках науково-популярного видання висвітлювалися досягнення вчених М.М. Бенардоса, М.Г. Славянова, В.П. Нікітіна, Є.О. Патона, Б.Є. Патона та ін. в застосуванні зварювання у військовому і цивільному виробництві.

Таким чином, Микола Миколайович Бенардос по праву є однією з ключових фігур у когорті винахідників останньої чверті XIX ст. Незважаючи на колосальні наукові та практичні відкриття у галузі електрозварювання та інших галузях промисловості й техніки, на жаль, останні роки життя він прожив практично у злиднях.

Вивчення наукового доробку вченого показало, що відсутність всебічного наукового аналізу, обмаль відомостей про його особисте життя, наукову та винахідницьку діяльність, незнання окремих сторін біографії та світогляду інженера-винахідника, невикористання в науковому обігові нових архівних, документальних і літературних матеріалів – не дозволяло глибоко і всебічно представити особистість і науково-дослідну та винахідницьку спадщину М.М. Бенардоса.

Науковий пошук, приватне життя та винахідницька діяльність М.М. Бенардоса не мають в історіографії повного й об'ємного розкриття. Низка спеціальних досліджень, присвячених даній проблематиці, розкривають лише окремі аспекти тематики. Наявна ж сукупність джерел дозволяє створити більш ґрунтовне та комплексне дослідження, присвячене постаті інженера-винахідника.

Наукові дослідження, автором яких виступав М.М. Бенардос, не втратили своєї актуальності й на сучасному етапі розвитку електрозварювання, що характеризується використанням матеріалів праць вітчизняного дослідника другої половини XIX ст. у новітніх розвідках, статтях, дисертаціях, монографіях. Отже, неточності та розбіжності принципового значення, а також недостатня кількість опублікованих праць, висловлювань і згадок про Миколу Миколайовича Бенардоса, призвели до применшення ролі його вкладу в справу створення та розвитку електрозварювання.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бирюкова Т. Москвичи и москвички: истории старого города / Т. Бирюкова. – М., 2009. – 320 с.
2. Бойко М. М.М. Бенардос – видатний вітчизняний винахідник / М. Бойко // Pereyaslavika. Наукові записки: Збірник наукових статей. – К., 2008. – Вип. 2(4). – С. 223–227.
3. Большая Советская Энциклопедия. – М.: Издательство «Советская Энциклопедия», 1970. – Т. 2. – С. 260.
4. Григорьев Н.Д. Николай Николаевич Бенардос / Н.Д. Григорьев // Электричество. – 2012. – № 6. – С. 2–9.
5. Дідик В. Моя Бенардосівка / В. Дідик, С. Фомін. – Братське. – 1982. – 80 с.
6. Корниенко А.М. История сварки XV – середина XX ст. / А.Н. Корниенко. – К.: Феникс, 2004. – 212 с.
7. Корнієнко О.М. Становлення та розвиток зварювального виробництва в Україні у світовому контексті (70-ті роки XIX ст. – 50-ті роки XX ст.): Автореф. дис. ... доктора іст. наук / О.М. Корнієнко. – К., 2009. – 39 с.
8. Логвинюк Т.В. Розвиток вітчизняної науки і техніки в 1951-1991 рр. (на матеріалах журналу «Наука і суспільство»): Автореф. дис. ... канд. іст. наук / Т.В. Логвинюк. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – 20 с.
9. Магійко М.М. Розвиток дугового електрозварювання на Україні / М.М. Магійко. – К.: Видавництво АН УРСР, 1960. – 155 с.
10. Научно-технические изобретения и проекты. Избранные труды / Бенардос Н.Н. – К.: Наукова думка, 1982. – 239 с.
11. Никитин В.П. Ведущая роль отечественной науки и техники в развитии электросварки металлов / В.П. Никитин. – М.: Изд-во АН СССР, 1953. – 105 с.
12. Никитин В.П. Русское изобретение – электрическая дуговая сварка / В.П. Никитин. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1952. – 215 с.

13. Огиевецкий А.С. Николай Николаевич Бенардос / А.С. Огиевецкий, Л.Д. Радунский. – М.; Л.: Госэнергоиздат, 1952. – 206 с.
14. Очерки по истории физики в России / Под ред. А.К. Тимирязева. – М.: Учпедгиз, 1949. – 342 с.
15. Сварка и специальная электрометаллургия: Сб. научных трудов / Под ред. Б.Е. Патона. – К.: Наукова думка, 1984. – 288 с.
16. Сварочное дело в СССР / Под ред. Г.А. Николаева. – М.: ОНТИ, 1937. – 826 с.
17. Сукманюк О.М. Еволюція наукових поглядів на відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: Автореф. дис. ... канд. іст. наук / О.М. Сукманюк. – К., 2010. – 16 с.
18. Флоринская О.Н. Творцы электросварки Н.Н. Бенардос и Н.Г. Славянов: библиографический указатель / Сост.: О.Н. Флоринская; Под ред. В.В. Данилевский. – Л., 1951. – 56 с.
19. Хренов К.К. Николай Николаевич Бенардос – изобретатель дуговой сварки / К.К. Хренов // Автогенное дело. – 1936. – № 1. – С. 24–27.
20. Хренов К.К. Электрическая сварочная дуга / К.К. Хренов. – М., Л.: Машгиз, 1949. – 204 с.
21. Чеканов А.А. Николай Николаевич Бенардос (1842–1905) / А.А. Чеканов. – М.: Наука, 1983. – 146 с.
22. Шателен М.А. Русские электротехники XIX века / М.А. Шателен. – Москва-Ленинград: Государственное энергетическое издательство, 1955. – 432 с.
23. Шателен М.А. Русские электротехники XIX века / М.А. Шателен. – Москва-Ленинград: Государственное энергетическое издательство, 1955. – 432 с.
24. Энциклопедический словарь юного техника / Сост. Б.В. Зубков, С.В. Чумаков. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Педагогика, 1987. – 464 с.: ил.

REFERENCES

1. Biryukova T. Moskvichi i moskvichki: istorii starogo goroda / T. Biryukova. – М., 2009. – 320 s.
2. Boiko M. M.M. Benardos – vydatnyi vitchyzniani vynakhidnyk / M. Boiko // Pereyaslavika. Naukovi zapysky: Zbirnyk naukovykh statei. – К., 2008. – Вип. 2(4). – С. 223–227.
3. Bolshaya Sovetskaya Entsiklopediya. – М.: Izdatelstvo «Sovetskaya Entsiklopediya», 1970. – Т. 2. – С. 260.
4. Grigorev N.D. Nikolay Nikolaevich Benardos / N.D. Grigorev // Elektrichestvo. – 2012. – № 6. – С. 2–9.
5. Didyk V. Moia Benardosivka / V. Didyk, S. Fomin. – Bratske. – 1982. – 80 s.
6. Kornienko A.M. Istoriya svarki XV – seredina XX st. / A.N. Kornienko. – К.: Feniks, 2004. – 212 s.
7. Korniienko O.M. Stanovlennia ta rozvytok zvariuvannia vyrobnytstva v Ukraini u svitovomu konteksti (70-ti roky XIX st. – 50-ti roky XX st.): Avtoref. dys. ... doktora ist. nauk / O.M. Korniienko. – К., 2009. – 39 s.
8. Lohvyniuk T.V. Rozvytok vitchyznianoï nauky i tekhniki v 1951-1991 rr. (na materialakh zhurnaluv «Nauka i suspilstvo»): Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: / T.V. Lohvyniuk. – Pereiaslav-Khmelnytskyi, 2011. – 20 s.
9. Matiiko M.M. Rozvytok duhovoho elektrozvariuvannia na Ukraini / M.M. Matiiko. – К.: Vydavnytstvo AN URSR, 1960. – 155 s.
10. Nauchno-tehnicheskie izobreneniya i proekty. Izbrannyye trudy / Benardos N.N. – К.: Naukova dumka, 1982. – 239 s.
11. Nikitin V.P. Veduschaya rol otechestvennoy nauki i tekhniki v razvitii elektrosvarki metallov / V.P. Nikitin. – М.: Izd-vo AN SSSR, 1953. – 105 s.
12. Nikitin V.P. Russkoe izobrenenie – elektricheskaya dugovaya svarka / V.P. Nikitin. – М.; Л.: Izd-vo AN SSSR, 1952. – 215 s.
13. Ogievetskiy A.S. Nikolay Nikolaevich Benardos / A.S. Ogievetskiy, L.D. Radunskiy. – М.; Л.: Gosenergoizdat, 1952. – 206 s.
14. Ocherki po istorii fiziki v Rossii / Pod red. A.K. Timiryazeva. – М.: Uchpedgiz, 1949. – 342 s.
15. Svarka i spetsialnaya elektrometallurgiya: Sb. nauchnykh trudov / Pod red. B.E. Patona. – К.: Naukova dumka, 1984. – 288 s.
16. Svarochnoe delo v SSSR / Pod red. G.A. Nikolaeva. – М.: ОНТИ, 1937. – 826 s.
17. Sukmaniuk O.M. Evoliutsiia naukovykh pohliadiv na vidnovlennia detalei silskohospodarskykh mashyn zvariuvanniam i naplavlenniam: Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk / O.M. Sukmaniuk. – К., 2010. – 16 s.
18. Florinskaya O.N. Tvortsyi elektrosvarki N.N. Benardos i N.G. Slavyanov: bibliograficheskiy ukazatel / Sost.: O.N. Florinskaya; Pod red. V.V. Danilevskiy. – Л., 1951. – 56 s.
19. Hrenov K.K. Nikolay Nikolaevich Benardos – izobretatel dugovoy svarki / K.K. Hrenov // Avtogennoe delo. – 1936. – № 1. – С. 24–27.
20. Hrenov K.K. Elektricheskaya svarochnaya duga / K.K. Hrenov. – М., Л.: Mashgiz, 1949. – 204 s.
21. Chekanov A.A. Nikolay Nikolaevich Benardos (1842–1905) / A.A. Chekanov. – М.: Наука, 1983. – 146 s.
22. Shatelen M.A. Russkie elektrotehniki XIX veka / M.A. Shatelen. – Moskva-Leningrad: Gosudarstvennoe energeticheskoe izdatelstvo, 1955. – 432 s.
23. Shatelen M.A. Russkie elektrotehniki XIX veka / M.A. Shatelen. – Moskva-Leningrad: Gosudarstvennoe energeticheskoe izdatelstvo, 1955. – 432 s.
24. Entsiklopedicheskiy slovar yunogo tekhnika / Sost. B.V. Zubkov, S.V. Chumakov. – 2-e izd., ispr. i dop. – М.: Pedagogika, 1987. – 464 s.: il.

Губочкин Н. Вклад Н.Н. Бенардоса в развитие технических наук: историография проблемы.

В статье проводится анализ историографии выдающейся личности в истории науки и техники второй половины XIX в. – инженера-изобретателя М.М. Бенардоса (1842-1905 гг.), автора нового способа соединения и разъединения металлов с помощью электрического тока – электродуговой сварки, который в дальнейшем получил название способа Бенардоса. Ученый также сделал многочисленные открытия в области электротехники, транспорта, сельского хозяйства, военного дела и т. п. Все эти изобретения стали прочным фундаментом для стремительного развития технического и экономического потенциала общества.

Целью данного исследования является попытка проанализировать научные работы исследователей жизненного и творческого пути М.М. Бенардоса, а также выяснить степень научной разработки проблемы.

Выяснено, что научный поиск, личная жизнь и изобретательская деятельность Н.Н. Бенардоса не имеют в историографии полного и объемного раскрытия. Ряд специальных исследований, посвященных данной проблематике, освещают лишь отдельные аспекты.

Ключевые слова: Н.Н. Бенардос, историография, инженер-изобретатель, электродуговая сварка, способ Бенардоса, изобретения.

Gubochkin M. Contribution M.M. Benardos to the development of technical sciences: historiography of the problem.

The article analyzes the historiography of an outstanding personality in the history of science and technology the engineer-inventor M.M. Benardos (1842-1905) in the second half of the 19-th century. He was the author of a new method of connecting and disconnecting metals by means of electric current – arc welding, which later became known as method of Benardos. This scientist also made many discoveries in the field of electrical engineering, transport, agriculture, military and so on. All these inventions have become a solid foundation for the rapid development of technical and economic potential in the society.

The aim of this research is an attempt to analyze scientific research works on life and career of M.M. Benardos, and to ascertain the degree of scientific development of the problems.

It was found that the scientific research, personal life and inventive activity of M.M. Benardos have not the total and volume disclosure in the historiography. Numerous special researches, on this subject, cover only certain aspects of the topic.

Keywords: M.M. Benardos, historiography, engineer, inventor, electric welding, method Benardos, inventions.

Одержано 21.03.2016.

УДК 061.2:338.432[(477«1920/1925»)(091)(045)

Тетяна Дармороз
(Київ)

**ВСЕУКРАЇНСЬКЕ АГРОНОМІЧНЕ ТОВАРИСТВО (1920–1925):
ІСТОРИОГРАФІЯ ПИТАННЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ**

Метою написання статті стало здійснення історіографічного та джерелознавчого аналізу наявних праць і матеріалів про Всеукраїнське агрономічне товариство, що діяло на території УСРР упродовж 1920-1925 рр. У процесі дослідження використовувалися історико-порівняльний, історико-системний, а також методи персоналізації, джерелознавчого й архівознавчого аналізу.

У статті подано деталізований аналіз історіографічних праць, у першу чергу, сучасного періоду та джерельної бази на основі архівних матеріалів фонду Всеукраїнського агрономічного товариства (ЦДАВО України), а також друкованого органу Товариства – «Української сільськогосподарської газети». Авторкою доведено, що на даний час необхідність дослідження